
La tècnica Delphi com a eina de prospecció i d'implicació ciutadana: un exemple d'aplicació en l'àmbit educatiu

Clara Riba

Departament d'Economia i Empresa
Universitat Pompeu Fabra de Barcelona

Aquest escrit és una ressenya metodològica sobre l'estudi *Les tendències de futur de l'educació en el marc de la Barcelona del segle XXI*, que posa en relleu la utilitat de la tècnica Delphi com a eina de recerca en totes aquelles situacions en què, a causa de la complexitat dels problemes als quals s'adrecen, és convenient implicar la ciutadania en la cerca d'alternatives i en la definició de polítiques públiques per fer-hi front.¹

La tècnica Delphi és un mètode de prospectiva basat en la reflexió intuïtiva d'un grup d'experts mitjançant una consulta iterativa amb qüestionaris enviats per correu. Les seves característiques d'anonimat, interacció, retroalimentació i resposta de grup mesurada estadísticament fan que constitueixi una bona alternativa a les tècniques de grup i que combini alguns avantatges de les enquestes de resposta tancada amb alguns altres propis de les entrevistes en profunditat.²

1. L'estudi ha estat realitzat per l'Equip d'Anàlisi Política - ICE de la UAB, dirigit pel Dr. Joan Subirats i compost pels investigadors Josep Alsinet, Jaume Badosa, Anna Petit, Clara Riba i Monserrat Ribera.

2. Per a una descripció del mètode Delphi i de les seves variants, vegeu Carl M. MOORE, *Group techniques for idea building*, Londres, Sage, Applied Social Research Methods Series 9, 1987; Julia MARCHENA, «El método Delphi», *Documentación Administrativa*, núm. 223 (1990), p. 17-49, o William N. DUNN, *Public policy Analysis*, Nova Jersey, Prentice Hall, 1994.

Aquest estudi, que cal emmarcar dins del procés d'elaboració del Projecte Educatiu de Ciutat, tenia com a objectiu obtenir una diagnosi compartida que facilités un ampli consens cívic sobre com promoure una millor adequació entre les necessitats formatives, socials i cíviques actuals i els recursos formals i informals, públics i privats que la comunitat de Barcelona i les seves institucions tenen o poden tenir. Es tractava d'una qüestió que ultrapassava el marc de les escoles i requeria fer prospeccions sobre la manera en què els canvis socials que s'estan produint afectaran les necessitats formatives de la ciutadania. Es tractava, també, de polsar percepcions, posicions i expectatives dels sectors vinculats d'alguna manera amb el fet educatiu a fi d'assolir un consens ciutadà sobre les línies d'actuació en aquest camp més adequades per a afrontar els reptes de futur. Finalment, es volia aprofitar l'elaboració de l'estudi com a estratègia de motivació, de mobilització i d'implicació per tal d'aconseguir una àmplia participació de la ciutadania en la definició de la política educativa de la ciutat. En aquestes condicions, la tècnica Delphi, en la seva variant de Policy Delphi, apareixia com l'eina més adequada per a ser aplicada.

Varen ser consultades més de tres-centes persones que aportaren un ampli ventall de percepcions i posicions sobre el fet educatiu: la posició dels sectors d'educació formal i informal; la dels professionals d'àrees connexes, com serveis socials, sanitat, treball o justícia; la dels sectors que tenen forta incidència formativa, com lleure, mitjans de comunicació o publicitat, i la dels polítics i els gestors de la ciutat. En preparar el contingut del primer qüestionari es va fer evident que, prèviament, era necessari dotar els participants d'un marc de referència comú a partir del qual es facilités la reflexió educativa. Per aquest motiu, es va trametre en una primera ronda junt amb el qüestionari sobre aspectes educatius un qüestionari preliminar, la funció del qual era obtenir una diagnosi compartida sobre l'existència d'un seguit de canvis (socials, econòmics, tecnològics, de valors, de rol de les institucions i de la ciutat) i la seva rellevància en la relació entre ciutat i educació. La necessitat d'informar dels resultats de la diagnosi i d'enviar un *feedback* sobre els resultats del primer qüestionari junt amb la tramesa del segon, va representar un repte metodològic seriós. Era important que els participants tinguessin una informació tan àmplia com fos possible; però, alhora, calia evitar marejar-los amb una allau de paperassa, i això es va aconseguir combinant els estadístics descriptius amb una bona representació gràfica que facilitava la comparació.

La valoració que es pot fer de l'aplicació del mètode Delphi en l'estudi sobre tendències en l'educació a Barcelona és bàsicament posi-

tiva, atès que va permetre cobrir amb escreix els objectius que s'havien plantejat inicialment. No obstant això, va posar també de manifest que, malgrat els seus evidents avantatges, presenta també algunes limitacions que cal tenir en compte en futures aplicacions.

En primer lloc, el mètode exigeix un coneixement inicial del tema per part de l'equip que realitza la recerca, perquè ha de seleccionar els experts, ha d'elaborar el primer qüestionari i ha de ser capaç d'extreure la informació rellevant de la primera ronda de respostes per a usar-la en l'elaboració de les consecutives. Un equip de recerca multidisciplinari, amb presència de gent de l'àmbit de la ciència política i la gestió pública i de l'àmbit educatiu, va facilitar les coses.

En segon lloc, un estudi Delphi és molt lent. Al temps de preparació inicial cal afegir-hi el temps necessari per a obtenir les respostes, propi de qualsevol enquesta per correu, més el temps d'elaboració del segon qüestionari, més el temps necessari per a la reiteració del procés. Malgrat que en la carta que acompanyava els qüestionaris s'indicava clarament quin era el termini per a respondre, el fet és que les respostes van trigar molt a arribar. I aquest endarreriment inicial va retardar tot el procés, fet especialment greu en un àmbit com l'educatiu, on gran part dels consultats tenen cicles de treball vinculats al calendari escolar.

En tercer lloc, cal dur a terme una tasca dura i difícil de coordinació i seguiment dels qüestionaris, i és necessària l'aplicació d'algun tipus d'estratègia per tal d'aconseguir saber qui ha respost, tot garantint l'anonimat de la resposta.³ En aquest estudi, es va obtenir un grau relativament elevat de resposta, un 61 %, que es pot considerar satisfactori si es compara amb el de les enquestes per correu, que rarament arriben a aquestes xifres. Malgrat tot, cal ser una mica crític per la manera com es van distribuir les «no respostes». En efecte, el nivell de resposta dels polítics, així com del grup de persones que, per la seva presència constant en els mitjans de comunicació, tenen incidència en els models de vida i en els rols que adoptem els ciutadans, ha estat molt més baix que entre altres sectors. Els punts de vista d'aquests actors, doncs, han tingut poc pes en els resultats finals de l'estudi.

Un quart aspecte que cal destacar és que la selecció del grup d'experts és crucial, atès que segons com es faci es pot caure en cercles de gent tancats que tinguin perspectives similars i no representin realment la varietat de posicions existents en la societat. En el nostre cas, l'anàlisi de les característiques personals del grup mostra un

3. El sistema utilitzat va ser el típic dels premis literaris: un sobre amb la resposta anònima i el nom o codi del responnent en un sobre a part.

perfil bastant homogeni. Això es pot atribuir a un factor de cohort (les persones que ocupen llocs de responsabilitat i tenen coses a dir en el tema educatiu a Barcelona són més o menys d'una mateixa generació), però també pot ser degut a un cert biaix en la selecció.

En cinquè lloc, cal garantir que els participants tinguin una habilitat similar per a l'expressió escrita, a fi que no quedi limitada la seva participació per la dificultat d'expressar les seves idees. En el nostre estudi, per exemple, els comentaris d'algun participant ocupaven diverses pàgines de text, mentre que d'altres participants amb prou feines en feien algun i es limitaven a marcar amb una creu les respostes.

Finalment, és important que en el procés de retroalimentació s'utilitzin gràfics que d'una manera sintètica, elegant i comprensible presentin tota la informació. Així, s'evita el risc que el lector no llegeixi la informació que se li subministra si aquesta és massa extensa.

En resum, la tècnica Delphi combina alguns avantatges de les tècniques qualitatives amb alguns dels de les tècniques quantitatives, intentant superar els desavantatges d'unes i altres. És una poderosa eina d'anàlisi en la investigació en ciències socials que no només subministra informació, sinó que també facilita la implicació ciutadana en la solució dels problemes que la societat té plantejats. No obstant això, presenta també algunes limitacions que cal tenir molt presents per a evitar que acabi sent una tècnica que presenti més problemes que els que pretén superar.